

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطنات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

הצהרת ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

בפני הוועדה לביעור כל צורות האפליה נגד נשים

בעניין הדוח התקופתי השלישי של ממשלת ישראל

5 ביולי 2005

גברתי היו"ר, תודה שאפשרת לנו לפנות לוועדה. שמי עביר בכר, ואני מדברת בשם "ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל", קואליציה של שישה ארגונים חוץ-ממשלתיים, ארגוני נשים וארגונים למען זכויות אדם הפועלת בישראל.

אנו מבקשות להסב את תשומת לבכם לשישה גורמים עיקריים התורמים להנצחת אפליה שיטתית נגד נשים פלסטיניות, אזרחיות ישראל, על רקע של מגדר ומוצא אתני: חקיקה, אלימות נגד נשים, נטילת חלק בחיים ציבוריים, חינוך, תעסוקה ועוני.

1. חקיקה

אשר להתחייבויותיה של ישראל על פי סעיף 2 לאמנה, אנו מבקשות לציין שלמרות מסקנות קודמות של הוועדה, הזכות לשוויון עדיין אינה באה לידי ביטוי בחוקי היסוד של המדינה. התייחסות המדינה לטבעה המורכב של המערכת המשפטית אינה יכולה לשמש הצדקה להתעלמות זו. ישראל לא עשתה מאמצים לחזור בה מהסתייגויותיה מסעיפים 7(ב') ו-16 באמנת סידאו (CEDAW), ולא הביעה נכונות לאשרר את הפרוטוקול הנוסף (Optional Protocol) לסידאו. יתרה מזאת, מתוך הסכמה עם חששות שהעלו ארגוני זכויות אדם של האו"ם, אנו קוראות לוועדה להמליץ בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים לבטל לאלתר את "חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה)" הגזעני, המונע מבני/בנות זוג של אזרחים ישראלים שהם תושבי השטחים הפלסטיניים הכבושים לקבל תושבות בישראל. לחוק זה השפעות הרסניות על כל הנוגעים בדבר, בעיקר על נשים פלסטיניות משני צדי הקו הירוק, הנאלצות להתמודד עם קשיים חברתיים וכלכליים הנובעים מהפירוד מבעליהן, שהם בדרך כלל המפרנסים העיקריים או היחידים. בהתייחס לסעיף 16 לאמנה ולהמלצה הכללית מס' 21, "חוק גיל הנישואין", הקובע שגיל הנישואין יהיה 17 – יש לתקן את החוק ולהעלות את גיל הנישואין המינימלי ל-18 ולאכוף אותו בצורה טובה יותר. גם סעיף דיני העונשין האוסר על פוליגמיה אינו נאכף כתוצאה מכך.

2. אלימות נגד נשים

מדינת ישראל אינה מעניקה תמיכה מספקת לנערות פלסטיניות במצוקה. ב-2003 סגר משרד העבודה והרווחה את המקלט הממשלתי היחיד שנועד לנערות פלסטיניות שסבלו מהתעללות פיזית, ובה בעת הפעיל מקלטים לנערות ונערים יהודים ולנערים פלסטינים. בעקבות עתירה של ארגונים פלסטיניים חוץ-ממשלתיים הבטיח

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطانات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

משרד הרווחה לבית המשפט לפתוח מקלט, ואולם הדבר עדיין לא קרה. לפיכך, אנו רואות צורך להזכיר לממשלת ישראל את מחויבותה לספק את השירות החשוב הזה.

3. נטילת חלק בחיים הציבוריים

הפרת סעיף 7 לאמנה מביאה לכך שרמת הייצוג של נשים ערביות בחיים הציבוריים ובתהליכי קבלת החלטות עדיין נמוכה מאוד. מתוך 254 שופטות בישראל רק חמש הן פלסטיניות; נשים יהודיות מהוות 64 אחוז מכוח העבודה בשירות הציבורי, אך פחות מ-2 אחוזים מקרב עובדי המדינה הם נשים פלסטיניות; אין אף חברת כנסת פלסטינית. על מנת לתקן את המצב יש לנקוט צעדים זמניים מיוחדים, על פי סעיף 4 לאמנה והמלצה כללית מס' 25 של הוועדה. בתגובתה ל"רשימת הסוגיות" שהציגה הוועדה, ישראל לא סיפקה מידע על החוקים הקיימים בדבר ייצוג הוגן של האוכלוסייה הערבית בשירות הציבורי ובמועצות המנהלים של חברות ממשלתיות. ועד הפעולה מצא שחוקים אלה אינם מיושמים.

4. חינוך

ביחס לשוויון זכויות בחינוך, ישראל ממשיכה להתעלם ממחויבותיה על פי סעיף 10 לאמנה. בשנת 2000 השקיעה המדינה בכל תלמיד יהודי פי שלושה ויותר מאשר בכל תלמיד פלסטיני. תוצאתה של אפליה זו בהקצאת משאבים היא חינוך מסוג ב' לילדים פלסטינים, שיעורי נשירה גבוהים, בעיקר בקרב בנות, ספרי לימוד מיושנים הגדושים בסטריאוטיפים מגדריים, העדר שירותי ייעוץ ואי-יכולת לעמוד בדרישות הקבלה לאוניברסיטה. אנו מבקשות להדגיש את הצורך להקצות לחינוך במגזר הערבי תקציבים המבוססים על צרכים ספציפיים, וכן להפעיל תוכניות ולנקוט אמצעים זמניים מיוחדים כדי לצמצם את הפער העצום ברמות ההישגים החינוכיים של נערות ונשים פלסטיניות. יתרה מזאת, נדרשת העדפה מתקנת כדי להגדיל את מספרן של הנשים הפלסטיניות בסגל האקדמי, העומד היום על פחות מאחוז אחד.

5. תעסוקה

גם בתחום התעסוקה, שבו עוסק סעיף 11 לאמנה, ניצבים בפני נשים ערביות מכשולים קשים. רק 17 אחוז מכלל הנשים הפלסטיניות מהוות חלק מכוח העבודה, בהשוואה ל-54 אחוז בקרב הנשים היהודיות. על ישראל מוטלת האחריות לפעול נגד הגורמים המקשים על השתתפותן של נשים פלסטיניות בכוח העבודה: מלבד רמת החינוך הנמוכה, ביישובים הערביים בישראל אין נגישות לתחבורה ציבורית, תשתיות, מעונות יום לילדים ויום לימודים ארוך. אנו מבקשות מממשלת ישראל לספק את השירותים החסרים בהפעלת תוכניות ונקיטת אמצעים זמניים מיוחדים, כדי ששוק העבודה יהיה נגיש יותר לנשים פלסטיניות.

6. עוני

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطنات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

ישראל לא השיבה על שאלות הוועדה בנוגע לעוני בקרב נשים לא-יהודיות. כאן ברצוני לציין שאין בנמצא חיתוכים מגדריים של הנתונים הסטטיסטיים באופן שיספק מידע על עוני של נשים. דבר זה אינו עולה בקנה אחד עם ההמלצה הכללית מסי' 9 של הוועדה.

לבסוף, אנו מבקשות להביע סולידריות עם כל הנשים אזרחיות ישראל ותושבותיה, הנשים בשטחים הפלסטיניים הכבושים ומעבר להם, כי אוניברסליות היא עצם מהותה של "סידאו" (CEDAW).

לפרטים נוספים ולעיון בבעיות נוספות, קראו את הדוח האלטרנטיבי שלנו על "רשימת הסוגיות" של הוועדה שקיבלתם הבוקר. הצהרה זו אינה מתייחסת לדוח התקופתי הרביעי של ישראל. לא הובא לתשומת לבו של ועד הפעולה שדוח כזה פורסם. כעת תדבר חנאן אלסאנע על הבעיות המיוחדות שניצבות בפני הנשים הבדוויות בנגב. תודה.

עדאלה : המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל - www.adalah.org

אלטופולה : מרכז פדגוגי רב-תכליתי לנשים - www.tufula.org

האגודה הערבית לזכויות האדם – (HRA) www.arabhra.org

כיאן : ארגון פמיניסטי - www.kayan.org

מען : התאחדות ארגוני הנשים הבדוויות בנגב

נשים נגד אלימות (WAV) - www.wavo.org

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطنات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

הצהרת ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל
בפני הוועדה לביעור כל צורות האפליה נגד נשים
בעניין הדוח התקופתי השלישי של ממשלת ישראל
בנוגע לנשים הבדויות בנגב
5 ביולי 2005

תודה, גברתי היו"ר, שאיפשרת לי לפנות לוועדה. שמי הוא חנאן אלסאנע, ואני עובדת באגודת סד'ה, אחד הארגונים המהווים חלק ממען – התאחדות ארגוני הנשים הבדויות בנגב, שהוא חלק מועד הפעולה.

ברצוני להתייחס באופן ספציפי לסעיף 14 לאמנה ולהרחיב בכל הנוגע לצורות הרבות של אפליה שעמן מתמודדות נשים פלסטיניות בדויות בנגב. בדברי אציג רק את התחומים המטרידים העיקריים, כלומר כפרים לא-מוכרים, תעסוקה, חינוך ובריאות.

1. כפרים לא מוכרים

בנגב חיים כ-140 אלף בדוים, כמחציתם בכפרים לא-מוכרים שהמדינה מגדירה אותם כ"כפרים לא-חוקיים". בהתאם לכך, כל בנייה בכפרים אלה מיועדת להריסה. יתרה מזאת, מהכפרים הלא-מוכרים נשללים כל השירותים הציבוריים, לרבות מים וחשמל, והמדינה לוחצת על תושביהם לעבור לעיירות שהוקמו בעבור האוכלוסייה הבדויות. תוכנית הטרנספר הזאת היא הפרה גסה של זכויות האוכלוסייה הילידית הבדויות לקיים ולטפח את אורח חייה המסורתי. מאז 2001 נהרסו לפחות 120 בתים של בדוים, ויבולים רבים הושמדו בריסוס מן האוויר ובאמצעות דחפורים. אשר לבדויות הפלסטיניות אזרחיות ישראל, המדינה מפירה בגסות את סעיף 14 באמנה ומתעלמת מרוב הסעיפים האחרים של סידאו (CEDAW). בימים עברו מילאו נשים בדויות תפקיד כלכלי מרכזי במשפחה בתחומי החקלאות, רעיית הצאן ומלאכת היד. כיום מנושלות הנשים הבדויות ממעמדן בתוך המשפחה בגלל מחסור באדמות ובבקר. יש לציין עוד שבשל סירובה של המדינה ליטול אחריות על אזרחיה בכפרים הלא-מוכרים, אין נתונים רשמיים על המצב החברתי-כלכלי בתוך הכפרים האלה.

2. תעסוקה

שיעור האבטלה בקרב נשים בדויות בגיל העבודה מגיע במקומות מסוימים ל-85 אחוז, הן בכפרים המוכרים והן באלה הלא-מוכרים. בין הגורמים המונעים פעילות כלכלית ניתן למנות העדר אדמות, תקציבים מוגבלים, רמת חינוך נמוכה והעדר תחבורה ציבורית. שבעה מתוך עשרת היישובים העניים ביותר בישראל הם יישובים בדוים מוכרים. אנו ממליצות בתוקף לנקוט פעולה מיידית, על פי סעיף 4.1 לאמנה וההמלצה הכללית מס'

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطنات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

25, לספק פתרונות לפערים הקיצוניים בכל הקשור לנגישות של נשים בדוויות בנגב לעבודה, לרבות השקעה במלאכת יד מסורתית ובמפעלים קטנים בכפרים הבדווים. ארגוני נשים מקומיים מעסיקים היום 400 נשים העוסקות במלאכות כאלה. תמיכה כספית תאפשר לפחות לאלף נשים נוספות למצוא בהם תעסוקה.

3. חינוך

אחד הגורמים העיקריים למצב הכלכלי הקשה בקרב נשים בדוויות הוא המצב הקשה בתחום החינוך. שיעור אי-ידיעת קרוא וכתוב בקרב נשים בדוויות בכמה מהכפרים הלא מוכרים נאמד ב-85 אחוז, ושיעור הנשירה בקרב בנות בדוויות מגיע ל-77 אחוז. הסיבה הראשונה שמציינות בנות לנשירתן מבית הספר היא המרחק הגדול בין ביתן לבית הספר. ביישובים המוכרים, שבהם יש גם השכלה תיכונית, מספר הבנות הבדוויות הלומדות בבית הספר עולה אפילו על זה של הבנים. ברמה האוניברסיטאית, משרד החינוך הציע לנערות בדוויות 18 מלגות; לשם השוואה, אחד השותפים החוץ-ממשלתיים במען הציע 150 מלגות לנשים בדוויות בשלוש השנים האחרונות. אנו מבקשות בתוקף לנקוט פעולה מיידית, על פי סעיף 4 לאמנה וההמלצה הכללית מס' 25 של הוועדה, כדי למצוא פתרון לפערים הקיצוניים בנגישות של נשים בדוויות בנגב לחינוך, כמו למשל פתיחת בתי ספר תיכוניים בכפרים הלא-מוכרים והפעלת פרויקטים ללימוד קרוא וכתוב בקהילות הבדוויות, בהתאם לביקוש הגבוה בקרב הנשים.

4. בריאות

אפליה בנגישות לטיפול רפואי היא עוד גורם חשוב שיש לו השפעה רבה על חייהן של נשים בדוויות בנגב. גם כאן אין נתונים סטטיסטיים על פי מוצא אתני ומגדר. בשנת 2000 היה שיעור תמותת התינוקות בקרב האוכלוסייה הפלסטינית הבדווית בנגב גבוה כמעט פי ארבעה מאשר בקרב האוכלוסייה היהודית. המדינה טוענת שנישואים בתוך המשפחה הם הגורם העיקרי לכך, אולם לדעתנו 38 אחוז ממקרי תמותת התינוקות נובעים מתת-תזונה ומסיבות סביבתיות. גם נגישותן של נשים בדוויות לטיפול רפואי בזמן ההיריון היא מוגבלת. משום כך אנו מציעות שיגובשו המלצות לספק בכפרים שירותים רפואיים וחינוך לבריאות; השירותים בבאר-שבע, העיר הגדולה בנגב, אינם נגישים לנשים כפריות בשל העדר תחבורה ציבורית ופרסום. כדי לעקוב אחר ההתפתחויות בנושא, על הממשלה לספק נתונים מדויקים, מפולחים על פי מגדר וקבוצה אתנית.

אני מבקשת לסיים בהצגת עמדתו של ועד הפעולה כלפי האופן שבו ישראל מציגה את תוכניתה ביחס למגזר הבדוי, הידועה גם בשם "תוכנית שרון". ישראל טוענת כי התוכנית נועדה לטובת האוכלוסייה הבדווית. ראשית, אנו מוחות בכל תוקף על כך שישראל מונעת מאזרחיה שירותים ציבוריים בסיסיים בטענה שהפלסטינים הבדווים בוחרים לחיות בכפרים לא-חוקיים. במקרים רבים, כפרים אלה קיימים עוד מלפני הקמת המדינה. יתרה מזאת, אנו סבורות שמשאבים המיועדים להרס בתים ולהשמדת יבולים אינם עונים על ההגדרה של "טובת" האוכלוסייה הזאת. לבסוף, הייתי רוצה לבקש מהוועדה לשאול על "המשאבים המרובים

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel
مجموعة العمل حول مكانة النساء الفلسطينيات المواطنات في اسرائيل
ועד הפעולה בדבר מעמדן של הנשים הפלסטיניות אזרחיות ישראל

שהממשלה מקצה כדי לספק לבדווים החיים בכפרים לא-חוקיים תשתיות בסיסיות ושירותים עירוניים, " כפי שהצהירה בתשובתה ל"סוגיה" מס' 13.

תודה רבה על הקשבתכם.

חברי קבוצת העבודה הם :

עדאלה : המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל - www.adalah.org

אלטופולה : מרכז פדגוגי רב-תכליתי לנשים - www.tufula.org

האגודה הערבית לזכויות האדם (HRA) - www.arabhra.org

כיאן : ארגון פמיניסטי - www.kayan.org

מען : התאחדות ארגוני הנשים הבדוויות בנגב

נשים נגד אלימות (WAV) - www.wavo.org